

SKOLE-KIRKE-SAMARBEJDET
i Sydthy, Thisted og Morsø Provstier

Undervisningsvejledning

I al sin glans

Salmesang om pinse og Helligånd
for 4. - 6. klasse

Kolofon

Materialet er skrevet af

Skole-Kirke-Samarbejdet i Sydthy, Thisted og Morsø Provstier
Konsulent Svende Grøn | t: 23432337 | m: sg@km.dk

www.skolekirkesamarbejdet.dk | www.facebook.com/skolekirkesamarbejdet

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	side 3
Forord.....	side 4
Invitation	side 5
Formål	side 6
Pinsen.....	side 7
1. salme: Gå gennem byens lange lige gader.....	side 12
2. salme: I al sin glans nu stråler solen.....	side 17
3. salme: Hør himmelsus i tredje time	side 24
4. salme: Nu slår glæden ud med hånden	side 31
Noget om Helligånd	side 35
Begrebet ånd.....	side 37
Hvad er en salme?.....	side 38
Litteraturliste og links	side 40
Bilag.....	side 41

Forsidebilledet

Maja Lisa Engelhardt: Den første dag, 2010
trykkes med venlig tilladelse fra kunstneren og Sankt Lioba-søstre

Forord

Helt ærligt: Helligånden er nok noget af det vanskeligste at få styr på i kristendommen. Og det er vist slet ikke meningen, at man skal finde ud af alt om den. Måske er Helligånden tværtimod den del af den treenige Gud, hvor nysgerrigheden, fællesskabet og glæden holdes i live.

Eleverne skal lære noget om, hvad bibel, kirkefolk og kunstnere fortæller om Helligånden. De skal møde en mangfoldighed af fortolkninger, fortællinger og forklaringer, så de er i stand til at tale meningsfyldt om emnet. Dette materiale kommer med en række af forståelser, for salmerne og salmesangen er én af de bedste måder, man kan studere Helligånden på.

Materialet er centreret omkring pinseberetningen og fire salmer, som i hver deres sprog og tone viser eksempler på forskellige syn på Helligånden.

” Det er elevernes læring, der er i fokus

Der er lagt op til, at eleverne arbejder med teksterne og musikken på mange forskellige måder. Det er elevernes læring, der er i fokus. Derfor inddrages også en række af de strukturer, som kendes fra Cooperative Learning. Strukturerne kan

anvendes af alle; også selvom man ikke arbejder med dem til daglig. I Cooperative Learning arbejder man med 4-mandsgrupper, hvor der er spredning i køn og faglig niveau.

Bearbejdningerne af salmerne er opdelt i tre forskellige typer af opgaver:

Basis-opgaver, som lærer eleverne at kende salmerne

Fordybelses-opgaver, hvor man går i dybden med salmerne

Ekstra-opgaver, der lægger op til mere kreativt og personligt arbejde

Bagerst i materialet har jeg samlet kopiark til opgaverne, så I forhåbentlig ikke behøver at opfinde "den dybe tallerken" igen. De kan også findes på hjemmesiden, hvor I også kan finde sangark med salmeteksterne.

Jeg håber, at I vil få gode samtaler og fine produkter ud af arbejdet. Hvis I har mulighed for at sende mig eksempler på jeres arbejder, vil jeg blive meget taknemmelig. Send dem blot til sg@km.dk.

På www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html er der en lang række webressourcer. Her er bl.a. videoer, hvor Korskolens fra Nordvestjysk Pigekor synger for på salmerne. Der er også et interview med salmedigteren Iben Krogsdal om hendes Helligåndssalme, og I kan møde sognepræsten Bart Kris Lieve Vanden Auweele, der fortæller om hans tanker om pinse. De to anvendte kunstværker er der i store versioner. Endelig er der en lang række links, som I kan fordybe jer i.

Invitation

Traditionen tro inviterer Skole-Kirke-Samarbejdet for Sydthy, Thisted og Morsø Provstier til salmesangsprojektet, som munder ud i fire salmesangarrangementer for 4.-6. klasserne:

Tirsdag den 27. maj 2014 kl. 10-11 i Hvidbjerg Kirke for skoler på Sydmons

Mandag den 2. juni 2014 kl. 10-11 i Galtrup Kirke for skoler på Nordmons

Tirsdag den 3. juni 2014 kl. 10-11 i Hurup Kirke for skoler i Sydthy Provsti

Onsdag den 4. juni 2014 kl. 10-11 i Thisted Kirke for skoler i Thisted Provsti

Det er gratis at deltage i salmesangsprojektet, og Skole-Kirke-Samarbejdet vil være ansvarlig for bustransport fra skolen til kirken og tilbage igen. En nærmere plan for afhentning vil følge, når det præcise antal deltagere kendes.

Det er IKKE et krav, at man har arbejdet hele dette materiale igennem. Salmesangsdagen vil under alle omstændigheder være en oplevelse af salme-genrens særlige kendetegn. HUSK at du sammen med Korskolen hos Nordvestjysk Pigeor kan synge salmerne igennem på www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html.

Tilmelding sker til mig på mail: sg@km.dk. Skriv venligst skolens navn, lærerens navn, hvilke klasser og hvor mange elever, der deltager. Ring 23432337, hvis du har spørgsmål.

Tilmelding senest fredag den 2. maj 2014.

Jeg glæder mig til, at vi sammen kan fylde de fire kirker med sang og fællesskab. Det er vist det allervigtigste.

På gensyn

Med venlig hilsen

Formål

Dette materiale bidrager til opfyldelse af nogle trinmål efter 6. klasse i Fælles Mål 2009, Kristendomskundskab:

- Synge og samtale om salmer og sange.
- Beskrive udvalgte grundbegreber i kristendommen.
- Udtrykke sig om almene tilværelsesspørgsmål med bevidst brug af faglige begreber og det religiøse sprogs virkemidler.

Materialet kan også bruges tværfagligt med fagene musik og billedkunst og bidrager i de fag til flg. trinmål:

Musik:

- Synge et repertoire af nye og ældre danske sange og salmer.

Billedkunst:

- Kendskab til billedbrug inden for andre fagområder.
- deltage i kulturelle begivenheder og udstillinger på skolen og i nærmiljøet, herunder udsmykningsopgaver og medieproduktioner.

Pinsen

Genfortalt fra Apostelenes Gerninger, kapitel 2, vers 1 - 36

Udenfor festede de andre i byen. Man kunne tydeligt høre det, selvom vinduerne og døre var lukkede, for det var en stor fest og alle var med¹. På nær disciplene, Jesu gode venner, der sad i det halvmørke rum og stirrede ned i bordet.

Der var ingen af dem, der havde lyst til at sige noget som helst. Ingen havde lyst til at fortælle om, hvad de havde oplevet. De følte sig helt tomme indeni. Selvom de var sammen, følte de sig alle helt alene, hver for sig. Det er underligt, at man kan føle den største ensomhed, når man er sammen med andre, men sådan havde de det altså. De sad hver for sig i tavshed og stirrede ned i bordpladen og spekulerede triste tanker.

”Hvorfor var Jesus bare taget af sted igen?”

For 10 dage siden havde Jesus mødt sine disciple på en bakketop uden for byen. Han havde hilst hjerteligt på dem, og de havde snakket om alt det vidunderlige, der var sket påskemorgen. Jesus, der var død og begravet, havde den morgen mødt dem som en lyslevende havemand; han havde kaldt dem ved deres navne og været deres ven. Og nu havde han med en velsignelse på læberne forladt dem igen².

Med ét kom der fra himlen en lyd som af et kraftigt vindstød, og den fyldte hele huset, hvor de sad. Kopperne klirrede, og folk så op fra bordet. De fik øje på nogle tunger af ild, der lyste

kraftigt op i halvmørket. Ildtungerne fløj rundt i rummet og satte sig på disciplenes hoveder, uden der gik ild i deres hår. De var ikke det mindste i tvivl. Det var Helligånden, som Jesus havde fortalt om, der kom og fyldte tomheden og afløste ensomheden med fællesskab og virkelyst.

Jesus havde fortalt, at Helligånden ville komme og give dem

nye kræfter. Han havde sagt, at den ville hjælpe dem med at fortælle andre om alt det, som de havde oplevet sammen med ham. Og nu var de ikke i tvivl længere. De følte sig fyldte af Helligånd, og tavsheden blev brudt, og de begyndte at tale sammen.

Disciplene åbnede vinduerne på vid gab og lukkede lyset og den friske luft ind. De gik ud gennem åbne døre og begyndte at fortælle. Og de opdagede, at de kunne tale på alverdens forskellige sprog.

I Jerusalem boede der fromme jøder fra alle folkeslag under himlen. Da de hørte det kraftige vindstød, stimlede de sammen, og de blev forvirrede, fordi hver enkelt kunne høre nogle, der talte på deres eget modersmål.

De blev ude af sig selv af forundring og spurgte: ”Hvordan kan de pludselig tale på vores sprog? Vi, der kommer fra hele verden, kan høre dem fortælle om Guds storværker på vore egne tungemål. Hvad skal det betyde?”

Alle var ude af sig selv. Der var forvirring på alle byens torve og pladser. Nogle standsede op og

¹ Det var den jødiske fest, der dels markerede afslutningen på påsken og dels fejrede årets første høst. Se mere på <http://www.folkekirken.dk/hoejtider-og-traditioner/pinse/>

² Lukasevangeliet kapitel 24, vers 50 - 51

” De fik øje på nogle tunger af ild, der lyste kraftigt op i halvmørket

lyttede med stor interesse på disciplene. Men andre gjorde grin med Jesu venner. De lo af deres fremmede ord og fortællinger. De håned dem, når de udtalte et ord forkert. De spottede dem.

”De har drukket alt for meget vin. De er jo plørefulde!”

Sammen med de elleve andre disciple trådte Peter frem på torvet og talte med høj røst: ”Jøder og alle I, som bor i Jerusalem: Disse folk er ikke fulde og berusede. De er fyldt af Helligånden, som jeres gamle profet Joel lovede os. De er fyldt af Helligånden, som menneskesønnen, Jesus, lovede os. De er fyldt med Helligånden, så de på alverdens sprog kan fortælle det gode budskab³ om Gud, der bliver menneske i Jesus. Den Jesus, som I har korsfæstet, har Gud gjort både til Herre og Kristus.⁴ Jesus genopstod fra de døde og sidder ved Guds højre hånd. Det er vi alle vidner på.”

Disciplene nikkede. Det var lige præcis sådan, de havde det. De var vidner til Jesu liv, død og opstandelse. Og nu var Helligånden kommet med begejstring⁵ og mod, så de turde rejse sig op, gå ud i byen og fortælle om alt det, de havde set, hørt og oplevet.

³ Evangelium betyder ”glædeligt budskab”. Det kommer af det græske ord euangelion.

⁴ Kristus betyder ”salvet” på græsk; ligesom det på hebraisk hedder Messias. På gammeltestamentlig tid blev konger og ypperstepræster salvet; dvs. udvalgt. I det Nye Testamente salvede man også syge og døde.

⁵ Ordet gejst betyder ”ånd”. Vi kender det bl.a. fra udtrykket: At holde gejsten oppe!

Pinsen

a.

Rollelæsning

I skal nu lære beretningen om Pinsedag, sådan som den bliver fortalt i Apostlenes Gerninger. I skal læse genfortællingen i bilag 1 op for hinanden. Alle har en rolle under oplæsningen.

Hver gruppe skal have et Rolle-hjul, som I kan klippe ud af bilag 2. Hver elev skal have et ark papir og en blyant.

Der er fire roller: Oplæser, Referent, Overskriftmester og Sammenhængsmester.

Trin 1

Oplæseren læser første afsnit, der er markeret med tallet 1.

Trin 2

Referenten giver et referat/kort genfortælling af det vigtigste i indholdet.

Trin 3

Overskriftmesteren finder en dækkende overskrift til afsnittet, som han, eller alle gruppe-medlemmer, skriver ned.

Trin 4

Sammenhængsmesteren forklarer sammenhængen med det forudgående eller prøver at forudsige, hvad der følger.

Trin 5

Rollerne roterer med uret, og næste afsnit læses. Og så videre...

Efter gruppearbejdet kan klassen med fordel sammenligne overskrifterne til de enkelte afsnit.

b.

Se filmen "Bart og pinsen", som I kan finde på www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html.

Pinsen

Svar-bazar

Forberedelse: Eleverne får hver en kopi af arket med spørgsmål om pinsen, se bilag 3. Arket har plads til svar og underskrifter.

Trin 1

Eleverne cirkulerer i klassen og finder en partner.

Trin 2

Elev 1 stiller elev 2 et spørgsmål fra opgavearket. Elev 2 svarer, hvis han kan, hvorefter elev 1 skriver svaret på sit opgaveark.

Trin 3

Elev 2 tjekker og skriver sine initialer ud for svaret.

Trin 4

Nu stiller elev 2 et spørgsmål, som 1 besvarer. 2 skriver svaret, og 1 skriver sine initialer.

Trin 5

Partnerne takker, siger farvel, signalerer ved at række hånden i vejret, at de er "ledige" og finder en ny partner.

Trin 6

I det nye par stilles andre spørgsmål fra arket. Der svares, skrives under, takkes og siges farvel.

Trin 7

Det fortsættes til opgavearket er udfyldt fra forskellige elever. Man sætter sig, når man har alle svarene, men kan stadig spørges.

Trin 8

I grupper kan man sammenligne sine svar.

Pinsen

Gruppe-interview

I skal forestille jer, at I er personer, som har oplevet pinse-beretningen. De øvrige i gruppen er journalister, som stiller spørgsmål. Der er to minutter til hvert interview.

Personer, som I skal være, er: Jesus, Peter, en grønthandler på torvet og en fremmed, der hørte disciplene tale på sit eget sprog.

Trin 1

I hver gruppe rejser et gruppemedlem sig, og de andre i gruppen interviewer ham.

Trin 2

Når tiden er udløbet, sætter den interviewede sig igen, og de andre gruppemedlemmer takker for hans svar.

Trin 3

Efter tur rejser de andre gruppemedlemmer sig og bliver interviewet.

Første salme

Gå gennem byens lange lige gader

The image shows a musical score for a hymn. It consists of five systems of music, each with a vocal line and a piano accompaniment. The key signature is one flat (B-flat major/D minor) and the time signature is common time (C). The lyrics are in Danish. The score includes various musical notations such as notes, rests, and ornaments. Above the vocal line, there are chord symbols: F, Dm, Gm, C11, C/bb, F/a, Bb, Gm, C9, F/a, Dm, G/h, C, A/c#, Dm, G/h, C, /bb, F/a, A/c#, Dm, Gm, F/a, BbΔ, Gm, F/a, Bb, C11, Fsus4, F, Bb/c, C7, and F. The lyrics are: Gå gen - nem by - ens lan - ge li - ge ga - der, du som - mer - ly - se Hel - lig - ånd, stryg ømt hen o - ver slid - te, grå fa - ca - der, og rør de træ - te smi - le - bånd, så tro - en gror, og hå - bet bor, hvor dø - re - ne blir åb - net for de an - dre.

Gå gennem byens lange, lige gader,
du sommerlyse Helligånd,
stryg ømt henover grimme, grå facader,
og rør de trætte smilebånd,
så troen gror,
og håbet bor,
hvor dørene bli'r åbnet for de andre.

Smut ind i vore smalle trappegange,
septembermilde kærlighed,
og syng om Gud for dem, der sidder bange,
og dem, hvis mod blev slået ned,
så triste ler
og blinde ser,
at livet stadigvæk er værd at leve.

Blæs ny luft over alle byens pladser,
du vinterklare sandheds ånd,
træng ind i magtens grå kontorpaladser,
og tænd os med Guds milde hånd,
så vores by
med lys på ny
kan smykke sig med glæde til Hans komme.

Kom til os, hvor vi frygter for hinanden,
du forårskåde skabermagt,
forkynd, at Jesus Kristus er opstanden
og venter os, som han har sagt,
så vi går ud
i tro på Gud
og lever uden frygt i nådens sommer.

Holger Lissner 1990 / Erik Sommer 1990

Gå gennem byens lange lige gader

a.

Lyt til melodien på www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html eller spil den selv på klaver. Lad eleverne udfylde bilag 4 og sammenlign deres besvarelser.

b.

Syng salmen igennem. Evt. sammen med pigekoret på www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html.

c.

Salmedigteren siger noget væsentlig om sit billede af Helligånden med sproget i salmen. På en måde giver han Helligånden ordre til at gøre noget: gå, stryg, rør osv. Han bruger altså udsagnsord i bydeform.

Lad elever understrege alle bydeordene i salmen og saml dem sammen på tavlen. Hvad siger byde-ordene om Helligånden?

FORDYBELSES-opgaver

Gå gennem byens lange lige gader

a.

Hvert vers foregår i en bestemt årstid: Sommerlyse, septembermilde, vinterklare og forårskåde.

Inddel klassen i firemandsgrupper og fordel versene, så hver elev illustrerer sit eget vers på et stykke A6-karton med gode oliekridd (f.eks. Caran d'ache). Sommerbilledet laves på gult karton, efteråret på rødt, vinteren på sort og foråret på lysegrønt. Gruppens fire billeder samles og udstilles.

b.

Salmen er fuld af billedsprog. Lade eleverne i par finde billeder på google, som viser byens lange, lige gader; grimme, grå facader; trætte smilebånd; smalle trappegange og så videre.

Billederne kan samles til en billedfortælling vha. Photo Story eller iMovie. Hvis I har brug for hjælp med det tekniske, må I gerne kontakte mig på sg@km.dk.

Billedsamtale

Maja Lisa Engelhardt: Den første dag, Sankt Lioba kloster 2010 (Se forsiden)

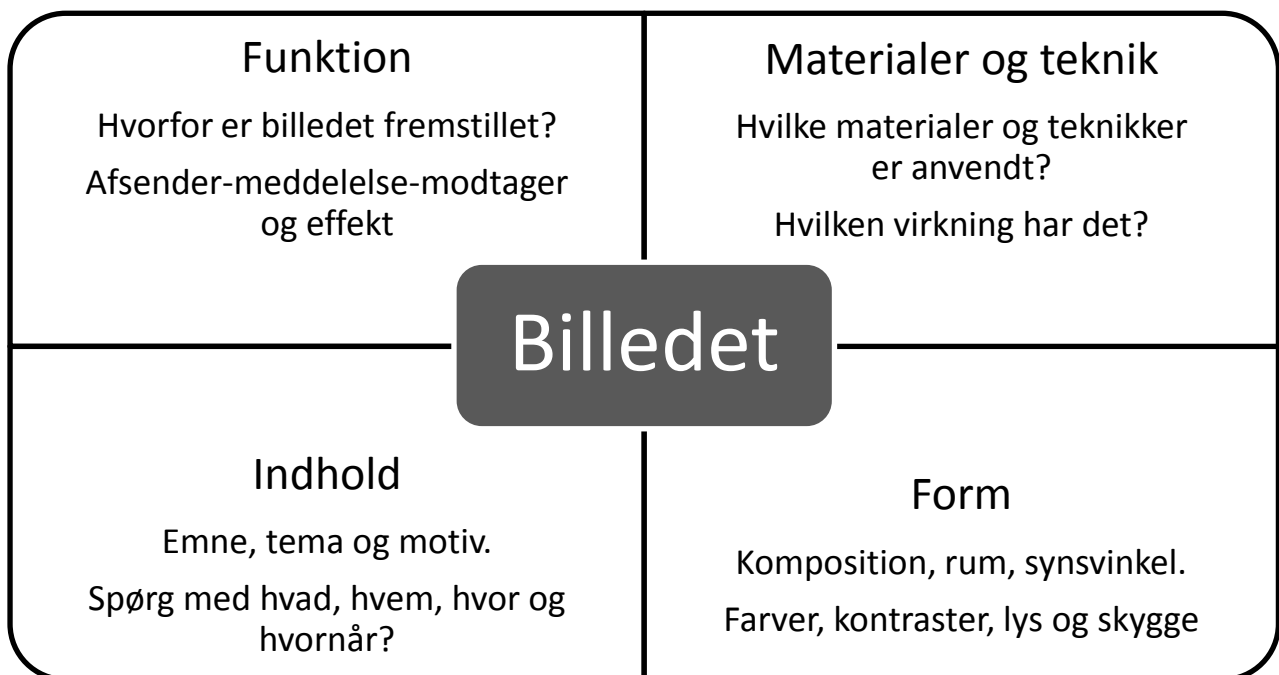
Billedet findes i høj opløsning på www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html

Billedet er en glasmosaik, som hænger i en katolsk klosterkirke på Frederiksberg. Dens motiv er den første skabelsesdag, som 1. Mosebog beskriver med ordene: "Jorden var dengang tomhed og øde, der var mørke over urdybet, og Guds ånd svævede over vandene. Gud sagde: »Der skal være lys!« Og der blev lys."⁶

Maja Lisa Engelhardt har udsmykket 20 kirker siden 1994. Hendes kunst er ekspressionistisk naturlyrik; man finder ofte spor af klipper, marker, veje, søer, buske og træer malet med stor kraft og udtryk. Resultatet bliver intense "aftryk" af kunstnerens tanker og følelser.

En billedsamtale skal åbne billedet for eleverne. Man skal dele hinandens oplevelser og erfaringer af at se på billedet. Man behøver ikke at blive enige.

Billedsamtalen kan indeholde⁷:

Det afgørende spørgsmål til eleverne er: Hvordan ser og oplever kunstneren Guds ånd?

Læs mere om billede og kunstner på:

<http://www.folkekirken.dk/om-folkekirken/ti-danske-kirkekunstnere/den-anelsesfulde/>

<http://www.sankt-mariae-kirke.dk/index.php/kirken/kunst-i-kirken/16-vinduerne>

⁶ 1. Mosebog kapitel 1, vers 2-3

⁷ i Metoder i kristendomskundskab s. 57

Ordforklaringer

3.

Hans komme - Jesu genkomst, som bl.a. er nævnt i tredje trosartikel: "... siddende ved Gud Faders, den almægtiges højre hånd, hvorfra han skal komme og dømme levende og døde".

4.

Nådens sommer - Nåde er et flertydigt begreb: Dels er det i religiøs forstand en tilstand, hvor den der har nåde, har Guds velvilje og kærlighed. Dels kan nåde betyde tilgivelse eller fritagelse fra straf i f.eks. vendingen "at bede om nåde".⁸

Kommentar

Salmen "Gå gennem byens lange lige gader" er et forsøg på at beskrive Helligånden, som en nutidig realitet, der går, smutter, blæser og kommer i den virkelighed, vi lever i.

Den foregår i en by, som de fleste danskere kan genkende: Lange lige gader, grå facader, smalle trappegange, pladser og kontorpaladser.

Salmen fortæller, at Helligånden færdes i hverdagene hele året rundt: Sommerlyse, septembermilde, vinterklare og forårskåde dage.

Holger Lissner skriver i salmen, hvad han mener, at Helligånden gør ved os. Den stryger ømt de grå facader som et kærtegn og rører de trætte smilebånd, så vi åbner dørene for hinanden.

Den synger for de bange og de modløse, så livet stadig er værd at leve. Den tænder os, så lyset lyser op. Og den forkynder kristendommens vigtigste budskab: Jesus er opstået fra de døde påskemorgen.

"Sidst i 60'erne og først i 70'erne visnede fællessangen. I skolerne og i kirken. Og nogle af sangene visnede også i os. Vi kunne ikke opleve dem som vore sange. De var et andet sted end dér, hvor vi var. Og så var der ikke noget ved at synge dem. Mange højskoler gemte højskolesangbogen væk, for de unge ville ikke synge de sange, den rummede. Det var drøjt at være sanglærer de år", skriver Holger Lissner.

"Men en ny fællessang stod op fra de døde, da der kom nye sangskrivere, der formede sange, som ramte tidens nerve i os. Som satte ord på erfaringer, som mennesker af i dag har. Og nye toner. Den rytmiske musik og visetraditionens fornyelse satte igen gang i sangen."⁹

Holger Lissner er den vigtigste person, når det handler om den nyere salmedigtning i Danmark. Som højskolelærer i Løgumkloster og siden som sognepræst ved Kolding har han samlet på salmer og salmedigtere.

Inspirationen kom udefra. Den tyske præst, kirkemusiker og religionslærer Martin G. Schneider skrev i 1963 en børnesalme, hvor første strofe lyder: "Tak, Gud, for denne lyse morgen, / tak,

⁸ Denne præcise forklaring er hentet fra www.wikipedia.dk

⁹ i "Tredjedagens lyse rum, 12 salmedigtere fra vor tid" s. 138

Gud, for denne nye dag. / Tak, Gud, for kærlighed og varme / jeg kan leve af." Den blev oversat til dansk samme år af Ingrid Schrøder Hansen.

Samme år skrev den engelske folkemusiker, Sydney Carter : "Dance, then, wherever you may be, / I am the Lord of the Dance, said he, / And I'll lead you all, wherever you may be, / And I'll lead you all in the Dance, said he."

Om "Dansens Herre", som Holger Lissner oversatte i 1974, overhovedet er en salme, blev ofte diskuteret i kirkerne. Sangen brugte "dansen", som et billede på uforbeholden glæde og livslyst, hvilket harmonerer fint med evangeliets budskab, men til gengæld stod i modstrid med det danse-forbud, som stadig var at finde i nogle kirkelige miljøer i 70'erne og 80'erne. Man havde nok glemt Jesu tale om Johannes Døberens, hvor han bl.a. siger: " Vi spillede på fløjte for jer, og I dansede ikke!"¹⁰

"Tak, Gud" og "Dansens Herre" satte Holger Lissner i gang med salmedigtningen og med ham en lang række andre nyere salmedigtere.

¹⁰ Matthæusevangeliet kapitel 11, vers 17

Anden salme

I al sin glans nu stråler solen

The image shows a musical score for a hymn. It consists of four staves of music. The first staff is in treble clef with a 2/2 time signature. The second and third staves are in bass clef. The lyrics are written below the staves. The music is a simple, hymn-like melody with a steady rhythm.

I al sin glans nu strå-ler so - len, livs-ly- set
o - ver nå - de - sto - len, nu kom vor pin - se - lil - je -
tid, nu har vi som - mer skær og blid, nu spår os
mer end eng - le - røst i Je - su navn en gyl - den høst.

I al sin glans nu stråler solen,
livslyset over nådestolen,
nu kom vor pinseliljetid,
nu har vi sommer skær og blid,
nu spår os mer end englerøst
i Jesu navn en gylden høst.

I sommernattens korte svale
slår højt fredskovens nattergale,
så alt, hvad herren kalder sit,
må slumre sødt og vågne blidt,
må drømme sødt om paradís
og vågne til Vorherres pris.

Det ånder himmelsk over støvet,
det vifter hjemlig gennem løvet,
det lufter liflig under sky
fra paradís, opladt på ny,
og yndig risler ved vor fod
i engen bæk af livets flod.

Det volder alt den ånd, som daler,
det virker alt den ånd, som taler
ej af sig selv, men os til trøst,
af kærlighed med sandheds røst,
i ordets navn, som her blev kød,
og fo'r til himmels, hvid og rød!

Opvågner alle dybe toner,
til pris for menneskets forsoner!
Forsamles alle tungemål
i takkesangens offerskål!
Istemmer over herrens bord
nu menighedens fulde kor!

I Jesu navn da tungen gløder,
hos hedninger så vel som jøder,
i Jesus-navnets offerskål
hensmelter alle modersmål,
i Jesu navn udbryder da
det evige halleluja!

Vor Gud og fader uden lige!
Da blomstrer rosen i dit rige,
som sole vi går op og ned
i din enbårnes herlighed,
thi du for hjertet, vi gav dig,
gav os med ham dit himmerig!

N.F.S. Grundtvig 1843 og 1853 / Henrik Rung 1859

I al sin glans nu stråler solen

a.

Syng salmen igennem. Evt. sammen med pigekoret på www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html.

b.

Grundtvig bruger den danske skærsommer til at beskrive, hvordan han oplever, at Helligånden er. Gå på jagt efter ord fra naturen/sommeren (som f.eks. solen og pinseliljetid) og ord fra det bibelske univers (f.eks. nådestolen og englerøst).

Brug eventuelt bilag 5. Opgaven kan med fordel laves sammen på klassen.

c.

Analyse af salmen. Brug eventuelt bilag 6.

I al sin glans nu stråler solen

Mix og match

Salmen indeholder endelsesrim. Spillet går ud på, at man finder sin rim-makker. Der er i alt 21 rim-par i salmen, så der bliver 42 kort. Det er jo for mange, så man må tage nogle af dem fra. Vær opmærksom på, at salmens to sidste linjer ikke rimer med nutidens udtale, men for Grundtvig gjorde de. Ordet offerskål optræder desuden som endelsesord to gange.

Rim-parrene findes på bilag 7. Man kan med fordel forstørre arket til A3-papir.

Trin 1

Hver deltager får et kort med ord.

Trin 2

Læreren siger MIX, og eleverne går rundt og bytter kort med de elever, som de møder undervejs.

Trin 3

Når læreren siger MATCH, leder eleven efter sin makker; vedkommende skal have et kort med ord, som passer med deres eget. Eleverne må ikke tale under øvelsen.

Trin 4

Når man har fundet sin makker, går man ud til siden af lokalet.

Trin 5

Når alle har fundet deres match og tjekket kortene, siger læreren MIX, og legen fortsætter fra trin 2.

I al sin glans nu stråler solen

Ordspind

Hver firemandsgruppe får udleveret et A3-ark. Gruppemedlemmer har penne i hver deres farve.

Trin 1

Emnet for ordspindet er Ånd. Læreren knytter nogle få kommentarer til begrebet. Man kan blive inspireret af mind-mappen på side 40.

Trin 2

En elev skriver ÅND i en firkant midt på papiret.

Trin 3

De fire gruppemedlemmer udvælger mindst fire hovedområder, som skal med i ordspindet.

Trin 4

Gruppemedlemmerne indtegner/skriver hver deres område af planchen.

Trin 5

Gruppemedlemmerne tilføjer underbegreber, symboler, forbindelse osv. med hver deres egen farve pen.

Ordforklaringer

1.

livslyset - her både sollyset og det evige liv

nåde-stolen - symbol på forsoningen mellem Gud og mennesker. Ordet er oprindeligt brugt af Martin Luther i hans oversættelse af Det Gamle Testamente som navn på det låg, der dækkede Pagtens Ark, kisten med stentavlerne med De Ti Bud. Herpå stænkede præsten på Den Store Forsoningsdag blodet af et offerdyr som bod for folkets synd.

nu spår os mer end englerøst i Jesu navn en gylden høst - da Jesus fór til himmels, lovede to engle på hans vegne disciplene, at han skulle komme tilbage. Digteren forbinder dette løfte med forsommerens løfte om skønhed og varme; således smelter forestillingen om jordisk og himmelsk herlighed sammen.

2.

svale - kølighed

3.

støvet - det jordiske

Paradis, opladt på ny - Paradiset, som er lukket op igen efter syndefaldet

livets flod - den flod, som ifølge Bibelens skabelsesberetning gennemstrømmede Paradiset

4.

volder - bevirker

den Ånd, som daler - Helligånden, der kom til jorden pinedag i form af ildtunger, der satte sig på disciplenes hoveder.

den Ånd, som taler - Helligånden inspirerede disciplene til at forkynde om Kristus, så alle, der hørte dem, forstod det, og mange lod sig døbe.

ej af sig selv - dvs. Helligånden taler på Guds og Jesu vegne

Ordet - Jesus, om hvem evangelisten Johannes skriver: "I begyndelsen var Ordet".

kød - menneske

hvid og rød - i kød og blod

5.

til pris for - til ære for

forsoner - frelser

tungemål - sprog

offerskål - de kristnes tak og lovsang sammenlignes her med de offergaver, som man i andre religioner bringer Gud.

Herrens bord - nadverbordet

6.

tungen - stemmen

hos hedninger så vel som jøder - meningen er, at ilden, dvs. den kristne forkyndelse, breder sig blandt alle folk.

i Jesus-navnets offerskål hensmelter alle modersmål - det kærlighedsoffer, som Jesus har bragt, smelter alle menneskers hjerter, så alle sprog flyder sammen til ét i lovsang til Gud.

halleluja - hebraisk: Gud være lovet! Gud skal have tak.

7.

din Enbårne - Jesus, Guds eneste søn

Kommentar

Når Grundtvig skriver om den danske skærsommer som et billede på Helligånden, der er nærværende i nuet, fanger han de to sider af Guds rige: Guds rige er kommet nær med Jesus¹¹. Og Guds rige kommer engang som et evigt Himmerig. På den måde handler salmen både om den danske sommer som et glimt af Helligånd og om pinsedagens under.

Salmens ord og melodi er en vandring gennem en lys og håbefuldt dansk sommer. I al sin glans nu stråler solen og spår os en gylden høst i himmeriget. Alt, som Herren kalder sit, kan sove trygt og drømme om Paradis. Midt i støvet, herhjemme under træernes hviskende løv, nede i engen rinder en bæk, som har sit udspring i Paradisets kilder. Guds Ånd skaber og virker det alt sammen til trøst, til sandhed og til kærlighed. Ånden samler os alle, hedninger såvel som jøder, så vi i Jesu navn kan udbryde et evigt halleluja; en lovprisning af Gud. Så blomstrer rosen i Guds rige, og vi får alle del i Himmeriget.

Da salmen i 1889 blev trykt i Nordslesvigsk salmebog, lavede man en betydningsfuld ændring. De sidste ord i strofe 4, "hvid og rød", blev skiftet ud med "seirrig". Uden tvivl af hensyn til de

¹¹ Markusevangeliet kapitel 1, vers 15

tyske myndigheder, der havde forbudt enhver brug af det danske flag. Efter genforeningen i 1925 kommer Dannebrog tilbage i salmen.¹²

Salmen er et godt udtryk for den særlige kristendomsforståelse, som Grundtvig har beriget dansk kirke- og folkeliv med. Menneskeliv og kristentro hænger uløseligt sammen og kan ikke skilles ad. Det er ved at være et menneske, at man er en kristen.

Det er tydeligt, at det er i en nærværende virkelighed, vi møder tegnene på Guds rige og Helligånden. Det er i pinseliljernes tid, i sommernatten og i fredskoven. Dér taler Ånden til os.

N. F. S. Grundtvig, der levede fra 1783 til 1872, er uden sammenligning den største personlighed i dansk åndsliv. Han var reformator af skole og kirke og en væsentlig person i det politiske liv omkring den første grundlov i 1849.

I den nuværende salmebog har Grundtvig skrevet 163 og gendigtet 90 salmer ud af de 791; altså næsten en tredjedel.

Grundtvigsk Forum har lavet en meget informativ hjemmeside om alle mulige forskellige vinkler på Grundtvigs liv og gerning på www.grundtvig.dk.

¹² i "Salmehåndbog bind II" s. 298

Tredje salme

Hør himmelsus i tredie time

roligt svingende

The image shows a musical score for a hymn. It consists of four systems of music, each with a vocal line and a piano accompaniment. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 12/8. The tempo/style is 'roligt svingende'. The lyrics are in Danish. The chords are indicated above the notes.

Hør him - mel - sus i tred - je ti - me! Det ly - der sært for hver i - sær,
vind - klok - ker gir sig til at ki - me med Hel - lig - ån - den gan - ske nær. I
guld - skær da - ler him - lens du - e på pin - se - mor - gens grøn - ne vind, og
Ån - dens ild i pur - pur - lu - e i - gen - nem - bræn - der vo - re sind!

Hør himmelsus i tredie time!
Det lyder sært for hver især,
vindklokker gir sig til at kime
med Helligånden - ganske nær.
I guldskeer daler Himlens due
på pinsemorgens grønne vind,
og Åndens ild i purpurlue
igennembrænder vore sind!

Så mærk det synge gennem blodet!
Hør Helligåndens fællessprog!
Det genoprejser hjertemodet
og lutrer sjælen i et fog.
Ved Guds forladelse alene
kom vi omsider til os selv.
Så føl, miraklet må forene!
Se, flammen går fra sjæl til sjæl!

Så mødes fremmede i gensyn,
så glemmes lede, nid og nag.
Vort broderskab er uden hensyn.
Vort had fordamper pinsedag.
Her slettes sporet efter døden,
fortrydelsens og angstens byld!
- Stor tak! - For troen er fornøden,
at vi kan leve med vor skyld.

Her er vi lige, hvor vi bænkes
og løfter sindets tomme skål,
så Kristi nåde nu må skænkes
til Åndens fest i bredfuldt mål.
Forsoner i vor brødes soning!
Dit rige står iblandt os her,
og med passionens skjulte kroning
er ingen sjæl alene mer!

Jørgen Gustava Brandt 1986 / Ole Schmidt 1986

Hør himmelsus i tredje time

a.

Syng salmen igennem. Evt. sammen med pigekoret på www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html.

b.

I de to første strofer i salmen findes en del sansninger. Man ser, hører og mærker (og føler). Lad eleverne udfylde bilag 8.

c.

Billedsamtale

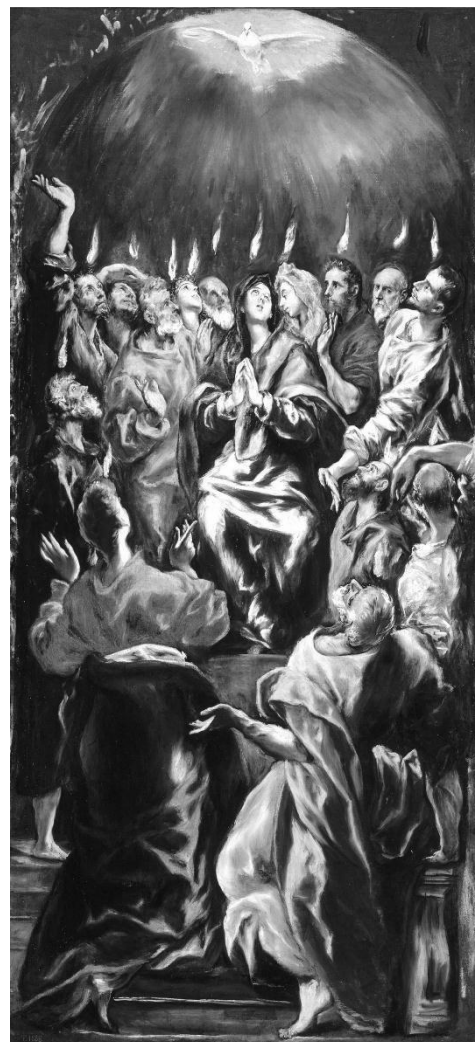
El Greco: Pinsen, ca. 1600

På www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html ligger der link til Prado-museet i Madrid, hvor originalbilledet hænger. Museet har lavet en meget fin version, hvor man kan zoome helt tæt ind på maleriet, så man næsten kan se hvert enkelt penselstrøg.

El Greco stammede, som navnet antyder, fra Grækenland, men det var i den spanske by Toledo, han malede de fleste af sine markante billeder. Han interesserede sig ikke for at kopiere virkeligheden; han ville male mere end det, man kunne se med det blotte øje. Han brød alle datidens regler for komposition og farveholdning. I Toledo, hvor mystik og fromhed var i høj kurs, holdt man af hans intense malerier, hvor farver, former og figurer åbenbarede hans religiøse oplevelser.

Sådan også i Pinsemaleriet, som oprindeligt var et alterbillede. De karakteristiske langlemmede figurer danner en cirkelrund enhed med den blå- og rødklædte jomfru Maria i centrum på en piedestal. Alle ansigter ser op mod helligåndsduen, som oplyser den grå kuppel over deres hoveder. På nær anden person fra højre, der kikker os lige i øjnene; og personen ligner til forveksling El Greco, som han ser ud på sine selvportrætter.

Over hovederne på de bagerste figurer svæver tunger af ild, som er malet med hurtige,

resolute, hvide penselstrøg; hvilket man kan se ved at zoome ind på billedet. I modsætning til flammernes skødeløshed svæver duen, som er malet meget præcist og omhyggeligt.

Kroppene, klæderne og deres farver er meget typiske for El Grecos malerier. Stoffet bølger rundt om kroppene, og lyset lægger sig på "bølgetoppene" som højglans.

Det samlede indtryk er, at vi overværer en overnaturlig begivenhed, hvor menneskerne henføres til ekstase og tager imod Helligånden med åbne hænder; på nær Maria, som samler dem i bøn.

Den engelsk-østrigske kunsthistoriker E. H. Gombrich skriver: "Først et slægtled senere (red: end El Grecos samtid) begyndte folk at kritisere hans unaturalistiske form og farve og at betragte hans billeder som en dårlig spøg. Og det er i dag kun et slægtled siden, da vore moderne kunstnere lærte os *ikke* at kræve, at alle værker skal være lige "rigtige", at El Grecos kunst blev genopdaget og forstået."¹³

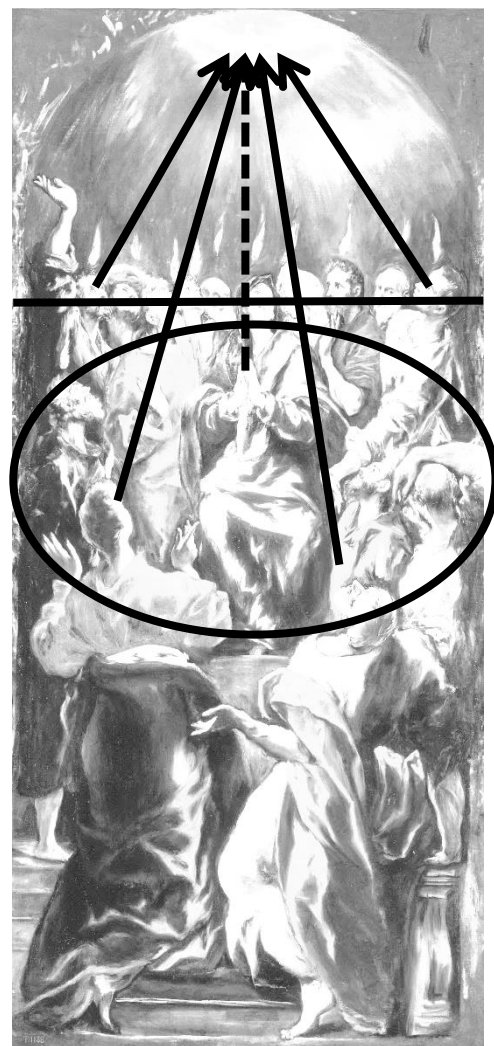
Samtalen om El Grecos billede kunne indeholde:

1. Hvad ser I? Gå gerne i detaljer. Hvordan er stemningen i billedet? Zoom ind på enkelte ansigter (ikke mindst Marias) og snak om, hvad I tror, de tænker og føler.

2. Tal om farverne og formerne i billedet. Den blå kappe, Maria bærer på sine skuldre, forstod alle mennesker i middelalderen, for blå var Marias farve; troens og tillidens farve¹⁴. Purpur-farven på hendes kjole er både Kristi og Marias. Guldfarven betyder Det Højeste, Guds lys. Hvid er renhedens, og grøn er håbets og vækstens farve. Hvilken effekt, synes I, klædernes mange folder har? Måske skaber de bevægelse og dynamik i billedet, og El Greco mente helt sikkert, at Helligånden skabte liv og begejstring hos disciplene.

Sammenlign billedet med salmens to første strofer.

3. Komposition. Ordet komposition kender vi nok bedst fra musikkens verden; her betyder det, hvilken rækkefølge, hvilke instrumenter, hvilke tempi og styrker musikken skal spilles med og i. Sådan også med komposition i billeder: Rækkefølge, virkemidler, inddelinger, linjer osv. Man kan med fordel tegne ovenpå billedet, mens man snakker komposition. Den vandrette linje ligger (næsten) i billedets gyldne snit, som er udtryk for harmoni og balance. Ovalen midt i billedet samler figurer. Blikkenes retning "sprænger" både oval og linje og peger hen imod noget udenfor deres eget fællesskab - helligåndens duen.

¹³ i Kunstens historie s. 373

¹⁴ i Metoder i kristendomskundskab s. 58

Hør himmelsus i tredje time

Quiz og byt

Hver elev får et kort med et spørgsmål på. Spørgsmålene kan I enten selv lave eller bruge bilag 9. Det er en stor fordel, hvis eleverne har salmen ved hånden.

Trin 1

Eleverne rejser sig, går rundt mellem hinanden og finder en partner.

Trin 2

Elev 1 stiller sit spørgsmål og elev 2 svarer. Elev 1 hjælper eller roser. Kan man ikke finde svaret sammen, må man spørge læreren om hjælp.

Trin 3

De to elever bytter roller, så elev 2 spørger elev 1 osv.

Trin 4

De to elever bytter kort.

Trin 5

Eleverne siger farvel og finder en ny partner og starter igen fra trin 2.

EKSTRA-opgave

Wordle

Salmen er fyldt af mærkelige ord, som er perfekte at lave en wordle af. Gå ind på hjemmesiden www.wordle.net, vælg menupunktet create og skriv ti gode ord fra salmen, inden I trykker på go-knappen. Knappen randomize giver eleverne mange forskellige versioner. Lav udskrifter af nogle af wordlerne og udstil dem.

Ordforklaringer

1.

himmelsus - denne salme tager afsæt i den sanselige oplevelse af pinseunderet: Den susende lyd af klokker og ildtungerne (billede på Guds Ånd), der satte sig på disciplenes hoveder og bevirkede, at de kunne forkynde evangeliet om Kristus, så alle folkeslag kunne forstå det.

tredje time - på Jesu tid inddeltes dagen fra solopgang til solnedgang i tolv timer. Den tredje time er klokken ni.

Himlens due - billede på Helligånden

2.

Helligåndens fællesprog - pinseunderet betød, at alle de forsamlede i Jerusalem kunne forstå hinandens sprog. Det vil sige, at Helligånden fungerede som en slags simultantolk.

i et fog - i et sus, som en blæsende vind

forladelse - tilgivelse

kom vi omsider til os selv - blev vi omsider igen vort gamle selv

miraklet - underet

3.

så mødes fremmede i gensyn - så bliver de, der før var fremmede for hinanden, som gamle bekendte

nid - misundelse

uden hensyn - uden persons anseelse, uden at skele til, hvem der er høj og lav

fortrydelsen - den dårlige samvittighed

fornøden - nødvendig, livsvigtig

4.

sindets tomme skål - dér, hvor der er plads til Guds ord og barmhjertighed

Åndens fest - pinsens glædesfest

Forsoner i vor brødes soning - du, som påtager dig vores synd, for at vi kan blive forsonede med Gud.

med passionens skjulte kroning er ingen sjæl alene mere - intet menneske behøver længere at bære sine lidelser i ensomhed. Den tornekrone Jesus har gjort sig solidarisk med alle sørgende og lidende mennesker.

Kommentar

Pinse er fællesskabets fest, hvor det er muligt at tale og forstå hinanden på tværs af forskellig baggrund og sprog. Vi deler fælles vilkår som mennesker, og Guds ånd binder os sammen, så ingen er helt alene.

Salmens to første strofer er fyldt med sanseindtryk: Hør, se, mærk, føl. Man kan høre himmelsus, vindklokker, sang og fællessprog. Man kan se guldskeer, pinsemorgens grønne vind, purpurlue og flammen, der går fra sjæl til sjæl. Man kan mærke himmelsuset synge gennem blodet og føle miraklet forene, så ingen længere føles fremmed.

De sidste to strofer fortæller om pinsedag, som om det skete den dag i dag. Fremmede mødes til et gensyn, hvor gammelt nag og fortrydelser fordamper. Man sætter sig på bænken og lader Gud fylde de tomme skåle i bredfuldt mål. Alle forsones, så ingen er alene mer!

” Her er vi lige, hvor vi bænkes og løfter sindets tomme skål, så Kristi nåde nu må skænkes til Åndens fest i bredfuldt mål

Sproget i salmen er nok en opmærksomhed værd. Den er fyldt af gamle ord, som kan skabe billeder i elevernes hoveder: Purpurlue, lutrer, nid og nag, brøde. Og i strofe 2 sniger sig endda et hverdagsudtryk ind: At komme til sig selv. Salmedigteren bringer også tunge, teologiske begreber til overfladen: Forsoning, soning, passion.

Jørgen Gustava Brandt er digter, forfatter og maler, født 1929 i København og medlem af Det danske Akademi. Han har tilført den nyere salmedigtning en særlig tone af alvor og poetisk kvalitet. En god salme skal være et godt digt! Den gode salme må ikke blot være teologi på vers og rim.

Han siger ofte om sin salmedigtning, at han forsøger at skrive salmer. Han forsøger. Det er en ret ydmyg betragtning al den stund, at hans salmer er nogle af dem med højest kvalitet rent sprogligt og poetisk.

Umiddelbart kan Jørgen Gustava Brandts salmer virke utilnærmelige. Deres sprog er ikke snakke-sprog. Ordene ”maler” former, farver, stemninger og fortællinger.

”En aften spurgte jeg i et selskab Ole Schmidt, om han kunne tænke sig at sætte melodier til nogle salmetekster, hvis jeg prøvede at skrive nogle. Jeg tror nok, han undrede sig lidt. Men en af grundene, til at jeg spurgte, var, at gode komponister, der kan skrive iørefaldende, sangbare melodier, som alle kan synge med på, ikke hænger på træerne. I hvert fald når det drejer sig om kvalitet,” skriver Jørgen Gustava Brandt.¹⁵

¹⁵ i ”Tredjedagens lyse rum, 12 salmedigtere fra vor tid” s. 38

Hans samling fra 1986, "Giv dagen dit lys", indeholder 25 sange med melodier af Ole Schmidt. "Lad mig minde om, at ordet salme betyder at bryde ud i sang, mens man anslår strenge. Det kan også betyde at ryste og bæve. Salmer er følelsens udtryk for lovprisning og anrøelse - og ikke mindst tak. Mine salmeforsøg er som tekster ikke private bekendelser."¹⁶

¹⁶ i "Tredjedagens lyse rum, 12 salmedigtere fra vor tid" s. 39

Fjerde salme

Nu slår glæden ud med hånden

The image shows a musical score for a hymn. It consists of three systems of music, each with a vocal line and a piano accompaniment. The key signature is B-flat major (two flats). The first system has four measures with lyrics: 'Nu slår glæ-den ud med hån - den den kan ik - ke la - de vær'. The second system has four measures with lyrics: 'bol - trer sig i Hel - lig-ån - den lø-ber rundt på ba - re tæer'. The third system has two measures with the word 'ånd!'. Chord symbols are written above the notes: Bb/d, Cm7, F7, Bb/d, Bb, Dø, G, C/e, Ebm, Bb/d, Bb°/db, Cm7, F7, Bb, F+, Bb, Bb6.

Nu slår glæden ud med hånden
den kan ikke lade vær
boltrer sig i Helligånden
løber rundt på bare tæer

Nu står alle børn på hænder
benene er ikke nok
solen blinker mens den tænder
håb i verdens værste pjok

Nu går gamle ud i haven
luffer vårens kaffestel
får lidt ungdomsøndt i maven
mens de nynner for sig selv

Nu vil triste ud at lege
med de andre og sig selv
de vil fifle, fejle, feje
eftergive andres gæld

Åh, jeg er så soltilstede
der gror marker i min hånd
jeg er ikke vild af glæde -
jeg er vild af Helligånd!

Iben Krogsdal 2009 / Willy Egmose 2009

Nu slår glæden ud med hånden

a.

Syng salmen igennem. Evt. sammen med pigekoret på www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html

b.

Hvad gør Helligånden ved alt og alle i salmen? Lav en billedfrise med eksempler fra salmen: Løbe rundt på bare tæer, stå på hænder, solen blinker, kaffestel og så videre.

c.

Flipover-stafet

Forberedelse: Flipover-papir, karton-ark eller A3-papir sættes op på væggen. Et ark til hver gruppe.

Få øje på glæden i salmen. Skriv de eksempler på glæde, som I kan huske fra salmen.

Trin 1

Grupperne stiller sig i hver sin række ca. 2 meter fra deres ark.

Trin 2

På lærerens signal løber elev 1 op til arket og skriver sin første idé/svar.

Trin 3

Elev 1 løber tilbage og giver pennen til elev 2 og stiller sig bagerst i rækken.

Trin 4

Elev 2 skriver på arket... osv.

Trin 5

Når I ikke kan huske flere ting fra salmen, så fortsæt med at skrive andre eksempler på noget, som gør jer glade.

Legen slutter, når der er gået fem minutter; eller der ikke er flere idéer/svar.

Nu slår glæden ud med hånden

Salmeanmeldelse

Lav en anmeldelse af salmen. I kan enten skrive den eller indtale den som lydfil (f.eks. på jeres egne smartphones. Lydfilen sender I så til jeres lærers mail). Anmeldelsen skal indeholde:

En overskrift

En kort præsentation af salmen

Et kort referat af indholdet

Hvad fortæller salmen om Helligånden?

Hvordan er sproget i salmen?

Hvordan er sproget anderledes end andre salmers?

Hvad synes du om salmen?

Hvorfor synes du det?

EKSTRA-opgave

Musikvideo

Lav en musikvideo om salmen. I kan selv synge, spille eller rappe salmen. Eller I kan finde salmen som lydfil på www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html

I kan lave den som film på f.eks. iMovie eller Movie Maker. Eller I kan lave den som billedfortælling vha. Photo Story eller iMovie.

Hvis I har brug for hjælp med det tekniske, må I gerne kontakte mig på sg@km.dk.

Ordforklaringer

3.

ungdomsondt - den smerte, som kommer, når man har glempt at være fornuftig og holde igen med kagerne og kærligheden.

4.

fifle - har to betydninger: Dels at snyde eller svindle og dels at sysle med noget.

5.

soltilstede - være tilstede midt i lyset.

Kommentar

Se og hør sammen med eleverne salmedigteren Iben Krogsdal fortælle om sin salme på www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html

fifle verbum

BØJNING -r, -de, -t

UDTALE ['fiflə]

OPRINDELSE kendt fra 1978 fra svensk *fiffila*, dannet til fiffig

- +

Betydninger

1.

svindle; fuske; snyde
SPROGBRUG uformelt, nedsættende

GRAMMATIK NOGEN fifler med NOGET NOGEN fifler sig +ADVERBIAL

EKSEMPLER fifle med tallene

Kunsten er at skaffe sig et skudsikkert alibi, forstår du. Det kan lade sig gøre, hvis man fifler lidt med tidspunkterne
AaBran89Aage Brandt: Skærsommer (ungdomsbog) - Gyldendal, 1989.

2.

sysle med; pusle med
SPROGBRUG uformelt

GRAMMATIK NOGEN fifler med NOGET

Til hverdag er Asger Nielsen Lundgårdskolens leder – I fritiden fifler han med værktøj
HernFbl98

fra www.ordnet.dk

Noget om Helligånd

Kristendommen er en monoteistisk religion, ligesom de to andre store skriftreligioner jødedom og islam. Det vil sige, at der kun er én gud ifølge den enkelte religion. Alligevel taler man i kristendommen om treenigheden, der betyder, at Gud har tre såkaldte "personer": Gud Fader, Jesus og Helligånden. Gud optræder altså i tre forskellige former, selvom han er den samme Gud.

Ordet "treenighed" optræder ikke i Bibelen, men allerede omkring år 180 begyndte mennesker i oldkirken at formulere læren om treenigheden som noget afgørende. Med vedtagelsen af den nikænske trosbekendelse i år 381¹⁷ og senere den apostolske trosbekendelse blev det slået fast, at kristendom er troen på én gud, der viser sig som Fader, Søn og Helligånd.

Helligånden er Guds ånd. Det vil sige, at det også var Helligånden, "der svævede over vandene" i den første skabelsesberetning i allerførste kapitel af Bibelen. En anden mulig oversættelse af den sætning kunne være: "Guds storm jog hen over vandene". Det afgørende hebraiske ord, "ruah", kan nemlig betyde både vind, storm og ånd.

” Ved Herrens ord blev
himlen skabt, hele dens
mangfoldighed ved et pust
fra hans mund

I den anden skabelsesberetning er det Guds ånde, der blæser liv i Adam, så lerfiguren, som Guds hænder har formet, bliver til et levende menneske.

I Det Gamle Testamente skaber og opretholder Guds ånd livet. "Ved Herrens ord blev himlen skabt, hele dens mangfoldighed ved et pust fra hans mund", skriver forfatteren til Salmernes Bog¹⁸. "Hvis han tog sin livgivende ånde tilbage, da ville alt

levende omkomme, og mennesket blive til jord igen¹⁹," skrives der i fortællingen om Job. Når Gud tager sin livsånde bort, forsvinder livet, og mennesket dør.

Helligånden nævnes adskillige gange i evangelierne, blandt andet i Jesu taler²⁰, så pinsen er altså ikke første gang, Guds ånd gæstede menneskene.

Pinseberetningen i Apostlenes Gerningers andet kapitel er øjensynligt skrevet af samme forfatter, som har skrevet Lukasevangeliet. Skriftet ligger i naturlig forlængelse af evangeliet og er skrevet til den samme person, Theofilus.

Pinse kommer fra det græske ord "pentakoste", som betyder halvtreds. Pinsen er ligesom påsken en gammel jødisk fest, som ligger halvtreds dage efter påskedag. Jesus og hans disciple var jøder, så det var naturligt, at de fejrede de jødiske højtider.

Man kan naturligvis læse pinseberetningen som en virkelig hændelse i en konkret tid. Man kan også læse fortællingen som et billedsprog, hvor egenskaber ved Helligånden afslører sig. Et kraftigt vindpust giver ny luft til disciplenes fællesskab. Engang var de fælles om sorgen og

¹⁷ Både den nikænske og den apostolske trosbekendelse kan findes på de sidste sider i Den Danske Salmebog. Striden om hvorvidt Jesus er skabt og dermed ikke er af samme væsen som Gud, kan spores den dag i dag i f.eks. unitarismen.

¹⁸ Salmernes Bog kapitel 33, vers 6.

¹⁹ Jobs Bog kapitel 34, vers 14 - 15

²⁰ F.eks. i Lukasevangeliet kapitel 12, hvor Jesus siger, at synder mod Helligånden ikke skal tilgives; og Helligånden vil lære dem, hvad disciplene skal sige.

smerten, men fra pinsedag blev de også fælles om håbet om Guds evige nærvær i deres fællesskab.

Ildtunger satte sig på deres hoveder, så de begyndte at brænde for det, som de troede på. De begyndte at lyse for hinanden. Deres tanker og drømme kunne kaste et nyt lys på virkeligheden, så de så muligheder, der ellers ikke var mulige.

De begyndte at tale sprog, de slet ikke kendte til. Det uforståelige blev pludselig forståeligt for dem, der hørte budskabet på deres eget modersmål. De spredte inspiration, og inspirationen blev til ord og tro.

De forlod deres indelukkede rum og gik ud iblandt mennesker, sådan som Jesus havde udfordret dem til i Missionsbefalingen²¹.

I den kristne kirkes selvforståelse er pinsen kirkens fødselsdag. Ifølge Apostelenes Gerninger blev 3000 mennesker døbt efter Peters tale pinsedag, og dermed var den første kristne menighed en realitet. Kirken er altså ikke først og fremmest en bygning, men en forsamling af mennesker, som Helligånden holder sammen på.

Martin Luther har i den lille katekismus følgende kommentar til trosbekendelsens afsnit om Helligånd: "Jeg tror, at jeg ikke ved egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komme til ham, men Helligånden har kaldet mig ved evangeliet, oplyst mig med sine gaver, helliget og bevaret mig i den sande tro, ligesom han kalder, samler, oplyser og helliger hele kristenheden på jorden."²²

Pinse-fortællingen kan være svær at rumme og forstå, og det er vigtigt, at man ikke forvandler den til en slags "poetisk regnestykke", hvor alting går op, og man kan sætte to streger under facits.

Utallige kunstnere har ladet sig inspirere af beretningen, og stor kunst er kommet til syne. F.eks. Ole Sarvig i sit digt "Bleg morgen"²³ (uddrag):

Stor var morgenen, som kom.
Vældige lys har den tændt i rummet.
Skære, lyse farver
skælver i køligheden.
Sandheden var raabende nær
og gik bort til andre gader
mange tage borte,
hvor andre nu hører ham raabe.

²¹ Matthæusevangeliet kapitel 28, vers 16-20

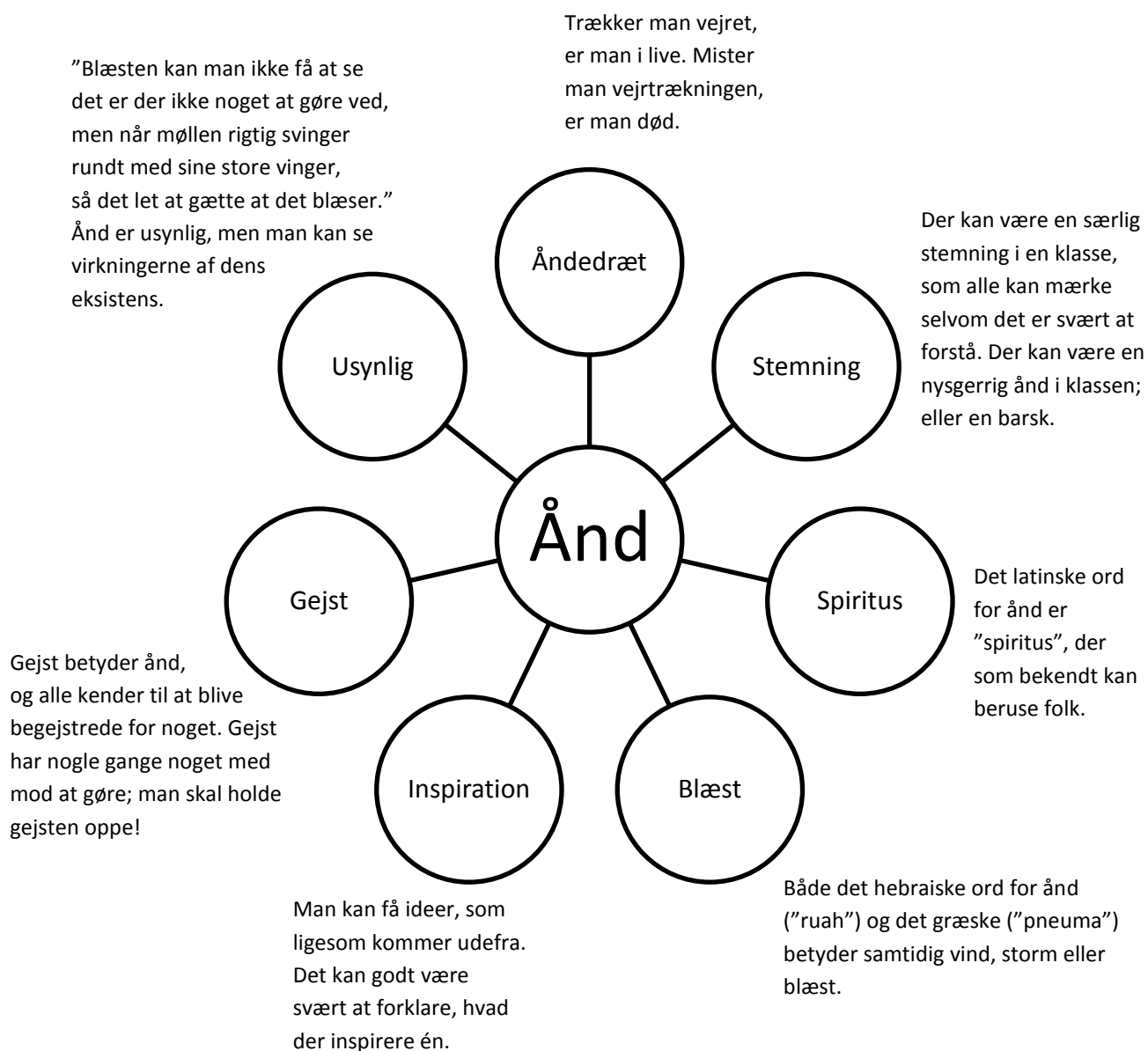
²² Luthers lille katekismus kan bl.a. læses på

<http://www.folkekirken.dk/fileadmin/files/Pdf/bekendelsesskrifter/luthers-lille-katekismus.pdf>

²³ fra digtsamlingen "Den sene dag", Gyldendal 1962

Begrebet Ånd

Et mindmap over forskellige forståelser

Hvad er en salme?

Man kan begynde med at kigge "udenpå" en salme. Det er tydeligt, at en salme ser ud som et digt. Det er (forholdsvis) korte linjer af forskellige længde, samlet i en række grupper (som vi i hverdagsprog kalder vers, men som i fagsproget hedder strofer) og som har en salmedigter. Det ser også ud til, at salmer står i særlige bøger: Salmebøger.

Men "man skal ikke skue hunden på hårene"; udseendet siger ikke alt. Der findes massevis af salmer, der slet ikke står i en salmebog. Mange skriver salmer til kopipapir og skrivebordsskuffer. En salme har ikke kun en digter, for mindst lige så vigtig for en salmes popularitet og tilgængelighed er melodien, som en komponist har komponeret.

Man skal naturligvis se "indeni" en salme. Salmer har et særligt indhold, men det er bare ikke særlig tydeligt afgrænset. De fleste er enige om, at salmer handler om Gud og mennesker; nogle handler mest om Gud, og nogle handler mest om mennesker.

Især i ældre salmer er der tale om et særligt salmesprog. Der bliver brugt ord og begreber, som man praktisk talt kun møder i salmer. Højtidelige ord, uforståelige ord, gammeldags ord.

” For mig har det været vigtigt at arbejde på, at ingen skal føle sig fremmedgjorte i gudstjenesten. Det er derfor, jeg skriver nye salmer og nye bønner!

En vigtig motivation for mange moderne salmedigtere har netop været at skrive i et hverdagsprog, som man umiddelbart kan forstå betydningen af. Holger Lissner siger. "For mig har det været vigtigt at arbejde på, at ingen skal føle sig fremmedgjorte i gudstjenesten. Det er derfor, jeg skriver nye salmer og nye bønner!"²⁴

De fleste salmer, uanset alder, bruger en række poetiske værktøjer. Det drejer sig bl.a. om forskellige typer af rim (endelsesrim, bogstavrim eller stavelsesrim), rytme og metrik. Udover de åbenlyse æstetiske og lyriske kvaliteter

ved at bruge poetiske virkemidler gør de faktisk også salmen lettere at synge og huske.

Salmernes religiøse (og poetiske) sprog bruger billed- og symbolsprog. Man må "gå" rundt i salmerne og samle alle billederne op. I Grundtvigs salme er den danske sommer med alle dens sansende indtryk et billede på Himmeriget. I Krogsdals er det børnenes leg og nysgerrighed, der viser noget vigtigt om Helligånden. I "Gå gennem byens lange lige gader" er det erfaringer fra byens bygninger og liv, der afslører Helligåndens virke. Og i Jørgen Gustava Brandts "Hør himmelsus i tredje time" er det konkrete lyde og følelser, som åbner ind til pinse-fortællingens univers.

Vi behøver ikke at blive enige om, hvordan en salme skal forstås. En salme skal ikke kun forstås med hjernen. Det er ikke et regnestykke. Det er ligesom, når vi lytter til stor musik eller betragter et maleri af god kvalitet. Kunsten taler til vores hjerte på en meget personlig måde.

²⁴ i "Himmelgrus" s. 235

Vi ser det samme billede, men vi får overhovedet ikke de samme tanker eller følelser ud af synet.

Det er ligesom, vi slæber vore erfaringer, viden, minder og stemninger med ind i det møde, hvor salmen kommer med sin egen synsvinkel og stemning.

Netop derfor er det vigtigt, at eleverne lærer at tale om kunst (bredt forstået), hvor de oplever, at vi både har et fagligt sprog og et personligt sprog, som supplerer og udvider hinanden. På mellemtrinnet skal det faglige sprog ikke blive for indviklet. Det handler om at få øje på salmens særegenhed, sprog, symboler, billeder og budskab.

Det kan være gavnligt at se på salmens funktion, da en lang række salmer knytter sig til særlige begivenheder i kirkeåret (f.eks. pinse) eller i livet (f.eks. begravelse).

Litteraturliste

Bibelen. Det Danske Bibelselskab, 1992

Den danske salmebog. Det Kgl. Vajsenhus, 2005

Gombrich, E. H.: Kunstens historie. Gyldendal, 1995

Holm-Nielsen, Svend, Herluf Eriksen og Torben Krogh: Bibelen, indhold og historie. Gad, 1989

Kagan, Spencer og Jette Stenlev: Cooperative learning. Alinea, 2006

Kjærgaard, Jørgen: Salmehåndbog, bind 1-2. Det Kgl. Vajsenhus, 2003

Krogsdal, Iben: Vi som er søgende. Unitas, 2010

Meile, Eva og Birgit Meister: Salmeordbogen. Borgen, 2007

Nortvig, Anne-Mette og Mona Høgh: Metoder i kristendomskundskab. Alinea, 2009

Nygaard Larsen, Bo: Himmelgrus. Alfa, 2007

Præstholm, Benedicte: Et sted at forstå. Unitas, 2006

Tredjedagens lyse rum / Vita og Bent Andreasen (red.). Unitas, 2001

Links

www.bibelen.dk

www.dendanskesalmebogonline.dk

www.wikipedia.dk

www.folkekirken.dk/fileadmin/files/Pdf/bekendelsesskrifter/luthers-lille-katekismus.pdf

www.folkekirken.dk/om-folkekirken/ti-danske-kirkekunstnere/den-anelsesfulde/

Se desuden en større linksamling på www.skolekirkesamarbejdet.dk/Pinse.html

Pinsen

Genfortalt fra Apostelenes Gerninger, kapitel 2, vers 1 - 36

1 Udenfor festede de andre i byen. Man kunne tydeligt høre det, selvom vinduerne og dørene var lukkede, for det var en stor fest og alle var med. På nær disciplene, Jesu gode venner, der sad i det halvmørke rum og stirrede ned i bordet.

Der var ingen af dem, der havde lyst til at sige noget som helst. Ingen havde lyst til at fortælle om, hvad de havde oplevet. De følte sig helt tomme indeni. Selvom de var sammen, følte de sig alle helt alene, hver for sig. Det er underligt, at man kan føle den største ensomhed, når man er sammen med andre, men sådan havde de det altså. De sad hver for sig i tavshed og stirrede ned i bordpladen og spekulerede triste tanker.

”Hvorfor var Jesus bare taget af sted igen?”

For 10 dage siden havde Jesus mødt sine disciple på en bakketop uden for byen. Han havde hilst hjerteligt på dem, og de havde snakket om alt det vidunderlige, der var sket påskemorgen. Jesus, der var død og begravet, havde den morgen mødt dem som en lyslevende havemand; han havde kaldt dem ved deres navne og været deres ven. Og nu havde han med en velsignelse på læberne forladt dem igen.

2 Med ét kom der fra himlen en lyd som af et kraftigt vindstød, og den fyldte hele huset, hvor de sad. Kopperne klirrede, og folk så op fra bordet. De fik øje på nogle tunger af ild, der lyste kraftigt op i halvmørket. Ildtungerne fløj rundt i rummet og satte sig på disciplenes hoveder, uden der gik ild i deres hår.

De var ikke det mindste i tvivl. Det var Helligånden, som Jesus havde fortalt om, der kom og fyldte tomheden og afløste ensomheden med fællesskab og virkelyst.

Jesus havde fortalt, at Helligånden ville komme og give dem nye kræfter. Han havde sagt, at den ville hjælpe dem med at fortælle andre om alt det, som de havde oplevet sammen med ham. Og nu var de ikke i tvivl længere. De følte sig fyldte af Helligånd, og tavsheden blev brudt, og de begyndte at tale sammen.

Disciplene åbnede vinduerne på vid gab og lukkede lyset og den friske luft ind. De gik ud gennem åbne døre og begyndte at fortælle. Og de opdagede, at de kunne tale på alverdens forskellige sprog.

3 I Jerusalem boede der fromme jøder fra alle folkeslag under himlen. Da de hørte det kraftige vindstød, stimlede de sammen, og de blev forvirrede, fordi hver enkelt kunne høre nogle, der talte på deres eget modersmål.

De blev ude af sig selv af forundring og spurgte: ”Hvordan kan de pludselig tale på vores sprog? Vi, der kommer fra hele verden, kan høre dem fortælle om Guds storværker på vore egne tungemål. Hvad skal det betyde?”

Alle var ude af sig selv. Der var forvirring på alle byens torve og pladser. Nogle standsede op og lyttede med stor interesse på disciplene. Men andre gjorde grin med Jesu venner. De lo af deres fremmede ord og fortællinger. De håned dem, når de udtalte et ord forkert. De spottede dem.

”De har drukket alt for meget vin. De er jo plørefulde!”

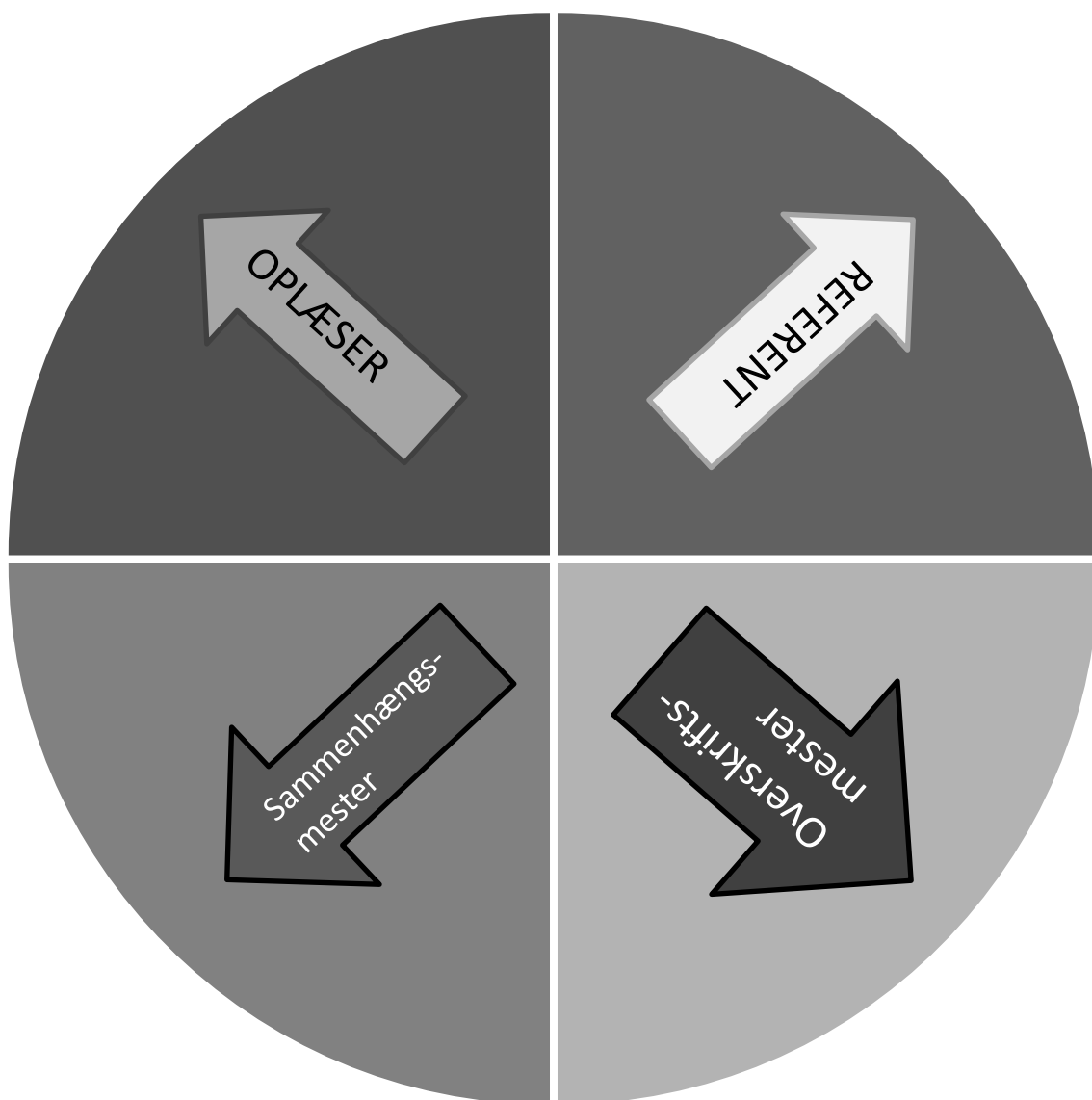
4

Sammen med de elleve andre disciple trådte Peter frem på torvet og talte med høj røst:

”Jøder og alle I, som bor i Jerusalem: Disse folk er ikke fulde og berusede. De er fyldt af Helligånden, som jeres gamle profet Joel lovede os. De er fyldt af Helligånden, som menneskesønnen, Jesus, lovede os. De er fyldt med Helligånden, så de på alverdens sprog kan fortælle det gode budskab om Gud, der bliver menneske i Jesus. Den Jesus, som I har korsfæstet, har Gud gjort både til Herre og Kristus. Jesus genopstod fra de døde og sidder ved Guds højre hånd. Det er vi alle vidner på.”

Disciplene nikkede. Det var lige præcis, sådan de havde det. De var vidner til Jesu liv, død og opstandelse. Og nu var Helligånden kommet med begejstring og mod, så de turde rejse sig op, gå ud i byen og fortælle om alt det, de havde set, hørt og oplevet.

Rolle-hjul

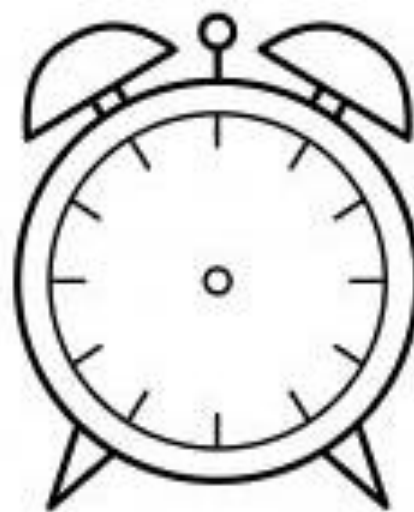
Svar-bazar

	Spørgsmål	Svar	Underskrift
1.	Der er 40 dage mellem påske og Kristi himmelfarts dag. Hvor længe er der så fra påske til pinse?		
2.	Hvorfor følte disciplene sig forladte?		
3.	I hvilken by foregik pinseberetningen?		
4.	Hvordan kunne disciplene se og mærke Helligånden?		
5.	Hvorfor blev der stor forvirring i byen?		
6.	Hvorfor troede folk, at disciplene var fulde?		
7.	Peter holder en tale på torvet. Hvad var disciplene vidner på?		

Melodiens stemninger og følelser

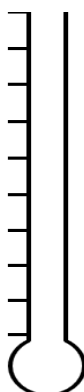
Hvilken farve har melodien?

Hvad tid på dagen foregår melodien?

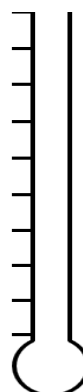

Hvilken måned
foregår musikken i?

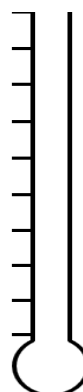
Hvor meget af hver følelse, synes du, at der er i melodien?
Jo mere du farver i termometeret, jo mere af følelsen er der.

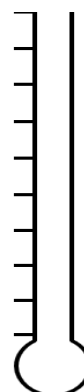
frygt

glæde

tristhed

håb

Natur- og bibelske ord

	Naturen/sommeren	Det bibelske univers
vers 1		
vers 2		
vers 3		
vers 4		
vers 5		
vers 6		
vers 7		

Analysemodel

Præsentation

Hvad er salmens titel? _____

Hvad hedder digteren? _____

Hvornår er salmen skrevet? _____

Komposition

Hvor mange strofer er der i salmen? _____

Hvor mange verslinjer er der i hver strofe? _____

Hvilken tid anvendes i salmen (f.eks. nutid eller datid)? _____

Rim

Indeholder salmen rim? _____

Hvilke typer rim? _____

Synsvinkel

Hvilken synsvinkel indeholder salmen (f.eks. jeg, vi, han, hun eller du)? _____

Hvilke følelser/fornemmelser kommer til udtryk i salmen? _____

Kan vi sige noget om, hvilke oplevelser "salmens vi" har? _____

Sprog eller stil

Indeholder salmen (sæt et eller flere krydser)

__ gentagelser. Hvis ja - hvilken effekt har det? _____

__ almindeligt sprog, kirkeord, hjemmelavede ord _____

__ værdiladede ord (positive / negative) _____

__ slang _____

Sproglige billeder

Hvilke sproglige billeder og symboler indeholder salmen?

Tema

Hvad mener du, salmen handler om? _____

Budskab

Skriv om hvilket budskab, du mener, salmen har _____

Personligt

Hvad synes du om salmen? _____

Bilag 7

Mix og match-kort

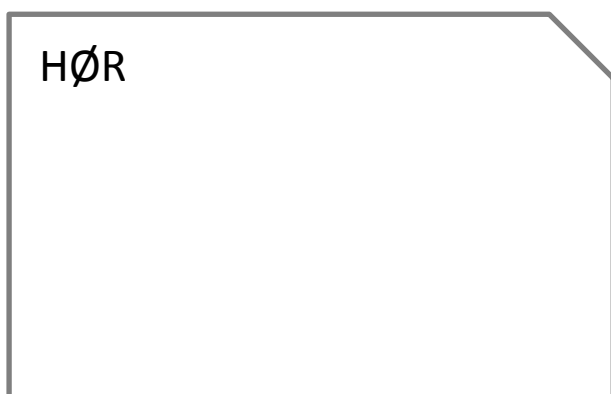
stråler solen	under sky	gløder
nådestolen	opladt på ny	jøder
pinseliljetid	ved vor fod	offerskål
skær og blid	livets flod	modersmål
englerøst	som daler	udbryder da
gylden høst	som taler	halleluja
korte svale	os til trøst	uden lige
nattergale	sandheds røst	i dit rige
kalder sit	her blev kød	op og ned
vågne blidt	hvid og rød	herlighed
paradis	dybe toner	vi gav dig
Vorherres pris	forsoner	himmerig
over støvet	tungemål	
gennem løvet	offerskål	

Hør himmelsus i tredje time

Sansninger

Du skal skrive så mange eksempler som muligt på noget, man kan se, høre eller mærke (føle) i salmens to første vers.

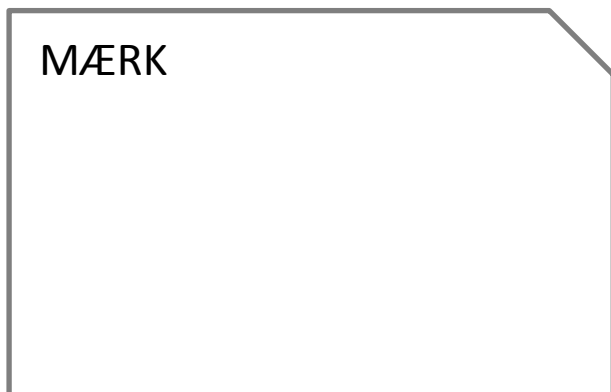
HØR

SE

MÆRK

Hør himmelsus i tredje time

Quiz og byt

Hvem har skrevet salmen?	Hvor mange strofer har salmen?	Hvornår er salmen skrevet?	Hvad hedder komponisten?
Hvor mange linjer er der i hver strofe?	I hvilken time høres himmelsuset?	Hvilken farve har pinsemorgenens vind?	Hvad daler ned i guldsvær i første strofe?
Hvilken farve har Åndens ild?	Hvad betyder ordet lutrer i anden strofe?	Hvad er det, der går fra sjæl til sjæl i anden strofe?	Hvad betyder det at komme til sig selv?
Hvad genoprejser Helligåndens fællessprog?	Hvad glemmes i salmens tredje strofe?	Hvad sker der med hadet pinedag?	Hvad sker der med sporet efter døden?
Hvad må fyldes i sindets tomme skål?	Hvad står iblandt os i fjerde strofe?	Hvad er ikke alene mere i salmens sidste linje?	Hvem mødes i gensyn i tredje strofe?
Find tre udsagnsord fra salmen.	Find tre navneord fra salmen.	Find tre tillægsord fra salmen.	Find tre sammensatte navneord.
I salmen rimer Himlens due på ...	I salmen rimer hjertemodet på ...	I salmen rimer byld på ...	I salmen rimer tomme skål på ...